

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja

Druk nr 830
Warszawa, 9 września 2016 r.

Panie i Panowie Posłowie
na Sejm
Rzeczypospolitej Polskiej

Uprzejmie przekazuję wniesiony, na podstawie art. 118 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 2 i art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli, a także na podstawie art. 32 ust. 1 regulaminu Sejmu, **obywatelski projekt ustawy**

- o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie.

Projekt ustawy został wniesiony zgodnie z postanowieniami art. 7 ust. 2, art. 9 ust. 2 oraz art. 10 ust. 2 ustawy o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli.

Do reprezentowania Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej – na podstawie art. 14 ust. 1 ustawy o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli – została wskazana Pani Barbara Nowacka.

MARSZAŁEK SEJMU

(-) Marek Kuchciński

Komitet Inicjatywy Ustawodawczej „Ratujmy kobiety” - ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie

(projekt)

USTAWA

o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie z dnia... 2016 r.

Uznaje się prawo każdego do odpowiedzialnego decydowania o posiadaniu dzieci, prawa dostępu do informacji, edukacji, w tym edukacji seksualnej stosownej do wieku, poradnictwa i środków umożliwiających korzystanie z tego prawa, w tym środków antykoncepcyjnych a także badań i świadczeń prenatalnych oraz przerwania ciąży w warunkach określonych w ustawie. Uznając godność i integralne prawo osoby do decydowania o swojej płodności stanowi się co następuje.

Art. 1.

Uwzględniając prawa reprodukcyjne i seksualne kobiet i mężczyzn ustawa reguluje sprawy związane z prawem do informacji, edukacji, poradnictwa i środków umożliwiających podejmowanie decyzji w zakresie świadomego rodzicielstwa.

Art. 2.

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) prawa reprodukcyjne – prawa człowieka związane ze świadomym rodzicielstwem, a także swobodnym i dobrowolnym dostępem do edukacji w zakresie wiedzy o seksualności człowieka , środków zapobiegania ciąży, przerywania ciąży, opieki

- zdrowotnej nad kobietą w ciąży i prawa do informacji oraz środków umożliwiających ich realizację;
- 2) środki zapobiegania ciąży – wyroby medyczne i produkty lecznicze mające na celu niedopuszczenie do zapłodnienia lub zagnieżdżenia się zapłodnionego jaja w śluzówce macicy;
 - 3) świadome rodzicielstwo – swobodne decydowanie o posiadaniu dzieci, ich liczbie oraz planowaniu ich narodzin w wybranych przez rodziców odstępach czasu.
 - 4) przerywanie ciąży – świadczenie zdrowotne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210, poz. 2135, z późn. zm.¹), polegającym na działaniu medycznym podejmowanym po zagnieżdzeniu się zapłodnionego jaja w śluzówce macicy i mającym na celu uniemożliwienie dalszego rozwoju zarodka lub płodu przy użyciu metod farmakologicznych, mechanicznych lub łączonych;
 - 5) badania prenatalne – badania i procedury diagnostyczne wykonywane na żądanie kobiety w ciąży lub ze względu na wskazania medyczne, mające na celu ustalenie istnienia i stopnia zaawansowania ciąży oraz stanu i prawidłowości rozwoju zarodka lub płodu, obejmujące procedury nieinwazyjne, procedury inwazyjne oraz badania cytogenetyczne i molekularne zgodnie ze wskazaniami aktualnej wiedzy medycznej;
 - 6) opieka zdrowotna nad kobietą w ciąży – ogół świadczeń zdrowotnych i rzeczowych, w tym badania prenatalne i zajęcia w szkole rodzenia na rzecz kobiety w okresie ciąży, porodu lub połogu;
 - 7) świadczeniodawca – świadczeniodawcę w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Art. 3.

1. Każdy ma prawo do samostanowienia w dziedzinie rozrodczości w warunkach umożliwiających świadome decydowanie o rodzicielstwie.

¹ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2008 r. Nr 216, poz. 1367, Nr 225, poz. 1486, Nr 227, poz. 1505, Nr 234, poz. 1570 i Nr 237, poz. 1654, z 2009 r. Nr 6, poz. 33, Nr 22, poz. 120, Nr 26, poz. 157, Nr 38, poz. 299, Nr 92, poz. 753, Nr 97, poz. 800, Nr 98, poz. 817, Nr 111, poz. 918, Nr 118, poz. 989, Nr 157, poz. 1241, Nr 161, poz. 1278 i Nr 178, poz. 1374 oraz z 2010 r. Nr 50, poz. 301, Nr 107, poz. 679, Nr 125, poz. 842, Nr 127, poz. 857, Nr 165, poz. 1116, Nr 182, poz. 1228, Nr 205, poz. 1363, Nr 225, poz. 1465, Nr 238, poz. 1578 i Nr 257, poz. 1723 i 1725.

2. Każdy ma prawo do informacji, edukacji, poradnictwa i środków umożliwiających korzystanie z prawa do świadomego rodzicielstwa.

Art. 4.

1. Organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego zapewniają realizację praw reprodukcyjnych.
2. Realizując zadania określone w art. 3 ust. 1 oraz art. 4 ust. 1, organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego współpracują z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze praw reprodukcyjnych, w szczególności w sposób określony w art. 5, 5a i 5b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010, Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.²).

Art. 5.

1. Organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego zapewniają kobiecie w ciąży:
 - 1) opiekę zdrowotną w okresie ciąży na zasadach określonych w odrębnych przepisach;
 - 2) pomoc materialną w okresie ciąży, porodu lub połogu na zasadach określonych w odrębnych przepisach;
 - 3) dostęp do szczegółowych informacji na temat przysługujących jej uprawnień, zasiłków i świadczeń oraz do informacji dotyczących instytucji i organizacji pomagających w rozwiązywaniu problemów psychologicznych i społecznych, a także zajmujących się sprawami przysposobienia.
2. Na wniosek uczennicy w ciąży szkoła ma obowiązek udzielić jej urlopu oraz innej pomocy niezbędnej do ukończenia przez nią edukacji, w miarę możliwości nie powodując opóźnień w zaliczaniu przedmiotów. Jeżeli ciąża, poród lub połóg uniemożliwia zaliczenie w terminie egzaminów ważnych dla ciągłości nauki, szkoła

² Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593, Nr 116, poz. 1203 i Nr 210, poz. 2135, z 2005 r. Nr 155, poz. 1298, Nr 169, poz. 1420, Nr 175, poz. 1462 i Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 94, poz. 651, z 2008 r. Nr 209, poz. 1316, z 2009 r. Nr 19, poz. 100, Nr 22, poz. 120 i Nr 157, poz. 1241 oraz z 2010 r. Nr 28, poz. 146 i Nr 234, poz. 1536.

zobowiązana jest do wyznaczenia dodatkowego, dogodnego dla uczennicy terminu egzaminu, w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy.

3. W celu prawidłowej realizacji ochrony zdrowia kobiet w ciąży, a w szczególności zapewnienia dostępności świadczeń, Rada Ministrów określi w drodze rozporządzenia szczegółowy zakres, formy i tryb przyznawania i udzielania świadczeń, o których mowa w ust. 1.

Art. 6.

1. Wprowadza się do programów nauczania szkolnego przedmiot „wiedza o seksualności człowieka” w wymiarze nie mniej niż jedną godzinę lekcyjną tygodniowo.
2. Przedmiot, o którym mowa w ust. 1, dostosowany jest do wieku, zdolności poznawczych oraz potrzeb uczniów i uczennic i obowiązuje od pierwszej klasy szkoły podstawowej.
3. Treści programowe przedmiotu, o którym mowa w ust. 1, obejmują informacje na temat seksualności człowieka i praw reprodukcyjnych, ochrony przed przemocą seksualną, a także metod i środków zapobiegania ciąży, sposobów zabezpieczania się przed chorobami przenoszonymi drogą płciową, w tym HIV/ AIDS, oraz kształtowania wolnych od przemocy, partnerskich relacji w związkach i równości płci w społeczeństwie.
4. Nauczanie przedmiotu, o którym mowa w ust. 1, mogą prowadzić osoby, które mają przygotowanie pedagogiczne oraz ukończyły studia wyższe, które swym zakresem obejmowały zagadnienia wskazane w ust. 3.
5. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia ustali w drodze rozporządzenia zakres treści, o których mowa w ust. 3, zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego oraz wprowadzi do systemu doksztalcania nauczycieli tematykę określoną w ust. 3.

Art. 7.

1. Organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego zapewniają każdemu bez względu na zdolność do czynności prawnych dostępność metod i środków zapobiegania ciąży.
2. Środki zapobiegania ciąży są objęte refundacją na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 122, poz. 696).
3. Organy samorządu terytorialnego właściwe do spraw polityki społecznej zapewniają bezpłatnie osobom korzystającym z pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163, t. j., z późn. zm.³) środki zapobiegania ciąży.
4. Samorzady powiatowe tworzą i finansują placówki prowadzące poradnictwo i świadczenia z zakresu świadomego rodzicielstwa i pozostałych praw reprodukcyjnych.

Art. 8.

1. Kobieta ma prawo do przerwania ciąży do końca 12 tygodnia jej trwania.
2. Kobieta ma prawo do przerwania ciąży po upływie 12 tygodnia jej trwania w przypadku, gdy:
 - 1) ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej;
 - 2) występuje prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu;
 - 3) ciąża jest następstwem czynu zabronionego.
3. Przerwanie ciąży dokonuje lekarz w możliwie najwcześniejszym stadium, zgodnie z aktualnym stanem wiedzy medycznej, w tym również metodami farmakologicznymi.

³Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 202, poz. 1551, Nr 219, poz. 1706 i Nr 221, poz. 1738, z 2010 r. Nr 28, poz. 146, Nr 40, poz. 229, Nr 81, poz. 527, Nr 125, poz. 842 i Nr 217, poz. 1427 oraz z 2011 r. Nr 81, poz. 440 i Nr 106, poz. 622.

4. W przypadku określonym w ust. 1 decyzję o kontynuowaniu albo przerwaniu ciąży podejmuje kobieta samodzielnie. W razie złożenia przez kobietę pisemnej zgody na przerwanie ciąży, o której mowa w ust. 1, przerwanie ciąży jest dokonywane w ciągu 72 godzin.
5. W przypadkach określonych w ust. 2 ostateczną decyzję o kontynuowaniu albo przerwaniu ciąży podejmuje kobieta po otrzymaniu informacji medycznej.
6. W przypadkach określonych w ust. 2 pkt. 2 przerwanie ciąży jest dopuszczalne do 24. tygodnia ciąży. W przypadku gdy wykryta choroba uniemożliwia płodowi samodzielne życie i nie ma możliwości jej wyleczenia, przerwanie ciąży jest dopuszczalne bez ograniczeń.
7. W przypadkach określonych w ust. 2 pkt. 3) przerwanie ciąży jest dopuszczalne do 18. tygodnia ciąży.
8. W przypadkach określonych w ust. 2 przerwania ciąży dokonuje lekarz lub jest ono wykonywane pod nadzorem lekarskim.
9. Lekarz, który dokonuje przerwania ciąży, udziela kobiecie informacji o środkach i metodach zapobiegania ciąży.

Art. 9.

1. Do przerwania ciąży wymagana jest pisemna zgoda kobiety.
2. W przypadku małoletniej lub kobiety ubezwłasnowolnionej całkowicie wymagana jest pisemna zgoda jej przedstawiciela ustawowego. W przypadku małoletniej powyżej 13. roku życia wymagana jest również jej pisemna zgoda.
3. W przypadku małoletniej, w razie braku zgody jej przedstawiciela ustawowego, wymagana jest zgoda sądu opiekuńczego, a małoletnia poniżej 13. roku życia ma prawo do wyrażenia własnej opinii. W przypadku małoletniej powyżej 13. roku życia, oprócz zgody sądu opiekuńczego, wymagana jest pisemna zgoda tej osoby, która może zostać złożona ustnie do protokołu.
4. W przypadku kobiety ubezwłasnowolnionej całkowicie wymagana jest także jej pisemna zgoda, chyba że na wyrażenie zgody nie pozwala stan jej zdrowia

psychicznego. W razie braku zgody przedstawiciela ustawowego decyduje sąd opiekuńczy.

Art. 10.

1. Osoby, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, mają prawo do przerwania ciąży bezpłatnie.
2. Świadczeniodawca, który zawarł umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia w zakresie obejmującym świadczenia zdrowotne z zakresu opieki zdrowotnej nad kobietą w ciąży, jest zobowiązany do udzielania tych świadczeń w sposób kompleksowy, w szczególności obejmujący przerwanie ciąży.
3. Świadczeniodawca obowiązany jest do:
 - 1) publicznego udostępnienia listy imion i nazwisk wszystkich lekarzy współpracujących ze świadczeniodawcą, którzy korzystają z odmowy udzielania świadczeń zdrowotnych związanych z przerywaniem ciąży na podstawie art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2015, poz. 464, z późn. zm.⁴) i aktualizowania tej listy co kwartał;
 - 2) udostępnienia kobiecie listy lekarzy, o których mowa w ust. 3 pkt. 1), na jej indywidualne żądanie;
 - 3) zgłoszenia listy lekarzy, o których mowa w ust. 3 pkt. 1) do Narodowego Funduszu Zdrowia.
4. Narodowy Fundusz Zdrowia udostępnia listę lekarzy korzystających z odmowy udzielenia świadczeń zdrowotnych związanych z przerywaniem ciąży na podstawie art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty w Biuletynie Informacji Publicznej, uwzględniając kwartalne aktualizacje, o których mowa w ust. 3 pkt. 1).
5. Narodowy Fundusz Zdrowia rozwiązuje ze świadczeniodawcą umowę, jeśli nie zapewni on, pomimo możliwości, kompleksowych świadczeń zdrowotnych

⁴Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 6, poz. 33, Nr 22, poz. 120, Nr 40, poz. 323, Nr 76, poz. 641 i Nr 219, poz. 1706 i 1708, z 2010 r. Nr 81, poz. 531, Nr 107, poz. 679 i Nr 238, poz. 1578 oraz z 2011 r. Nr 84, poz. 455, Nr 106, poz. 622, Nr 112, poz. 654 i Nr 113, poz. 658.

związanych z opieką zdrowotną nad kobietą w ciąży, w tym przerwania ciąży oraz nie realizuje obowiązków określonych w ust. 3.

6. W przypadku, gdy wszyscy lekarze wykonujący zawód u świadczeniodawcy złożyli informację o możliwości odmowy udzielenia świadczenia na podstawie art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty, świadczeniodawca jest zobowiązany do posiadania umowy z podwykonawcą, zapewniającej wykonanie tego świadczenia.

Art. 11.

1. Świadczeniodawca ma obowiązek zapewnić, że każda osoba wykonująca czynności wynikające z ustawy zachowa w tajemnicy wszystko, o czym dowiedziała się w związku z wykonywaniem tych czynności.
2. Świadczeniodawca ponosi odpowiedzialność za ujawnienie wiadomości, o których mowa w ust. 1, przez współpracujące z nim osoby. Poszkodowany może żądać odpowiedniej sumy tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę lub zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

Art. 12.

W ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej art. 39 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„Zasiłek celowy może być przyznany w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, w tym środków zapobiegania ciąży, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu”.

Art. 13.

W ustawie z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty wprowadza się następujące zmiany:

- 1) art. 26 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„Udział w eksperymencie leczniczym kobiet ciężarnych wymaga szczególnie wnikliwej oceny związanego z tym ryzyka dla kobiety ciężarnej i płodu.”;

2) art. 26 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„Osoby ubezwłasnowolnione, żołnierze służby zasadniczej oraz osoby pozbawione wolności nie mogą uczestniczyć w eksperymentach badawczych.”;

3) w art. 32 dodaje się ust. 2a w brzmieniu:

„2a. Na wniosek osoby małoletniej lekarz udziela świadczenia z zakresu zapobiegania ciąży, bez zgody przedstawiciela ustawowego i sądu opiekuńczego.”;

4) w art. 39 dodaje się ust. 2 i 3 w brzmieniu:

„2. Uprawnienie określone w ust. 1 nie dotyczy prawa do odmowy świadczeń zdrowotnych oraz odmowy udzielenia informacji w zakresie zapobiegania ciąży oraz badań prenatalnych.

3. Lekarz może skorzystać z prawa określonego w ust. 1 pod warunkiem, że zgłosił to na piśmie w każdym podmiocie leczniczym lub do każdego świadczeniodawcy, z którym współpracuje, oraz do organu, który prowadzi rejestr indywidualnych praktyk lekarskich.”

Art. 14.

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 533, z późn. zm.⁵) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 152 § 3 otrzymuje brzmienie:

⁵ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1997 r. Nr 128, poz. 840, z 1999 r. Nr 64, poz. 729 i Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 48, poz. 548, Nr 93, poz. 1027 i Nr 116, poz. 1216, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 121, poz. 1142, Nr 179, poz. 1750, Nr 199, poz. 1935 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889 i Nr 243, poz. 2426, z 2005 r. Nr 86, poz. 732, Nr 90, poz. 757, Nr 132, poz. 1109, Nr 163, poz. 1363, Nr 178, poz. 1479, Nr 180, poz. 1493, z 2006 r. Nr 190, poz. 1409, Nr 218, poz. 1592 i Nr 226, poz. 1648, z 2007 r. Nr 89, poz. 589, Nr 123, poz. 850, Nr 124, poz. 859 i Nr 192, poz. 1378, z 2008 r. Nr 90, poz. 560, Nr 122, poz. 782, Nr 171, poz. 1056, Nr 173, poz. 1080 i Nr 214, poz. 1344, z 2009 r. Nr 62, poz. 504, Nr 63, poz. 533, Nr 166, poz. 1317, Nr 168, poz. 1323, Nr 190, poz. 1474, Nr 201, poz. 1540 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, nr 40, poz. 227 i 229, Nr 98, poz. 625 i 626, Nr 125, poz. 842, Nr 127, poz. 857, Nr 152, poz. 1018 i 1021, Nr 182, poz. 1228, Nr 225, poz. 1474 i Nr 240, poz. 1602 oraz z 2011 r. Nr 17, poz. 78, Nr 24, poz. 130, Nr 39, poz. 202, Nr 48, poz. 245, Nr 72, poz. 381, Nr 94, poz. 549, Nr 117, poz. 678 i Nr 133, poz. 767.

„§ 3. Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, gdy płód osiągnął zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.”;

2) w art. 153 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1, gdy płód osiągnął zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.”;

3) w art. 156 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

1. pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia, z wyjątkiem sterylizacji przeprowadzanej za zgodą pacjenta,

2. innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.”

4) uchyla się art. 157a.

Art. 15.

W ustawie z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2015 r, poz. 2086, z późn. zm.⁶) uchyla się art. 2.

Art. 16.

Traci moc ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. z 1993 r. Nr 17, poz. 78, z późn. zm.⁷).

⁶ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2008 r. Nr 214, poz. 1345, z 2010 r. Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 168, poz. 1004.

⁷ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1995 r. Nr 66, poz. 334, z 1996 r. Nr 139, poz. 646, z 1999 r. Nr 5, poz. 32 oraz z 2001 r. Nr 152=4, poz. 1792.

Art. 17.

Ustawa wchodzi w życie w terminie 30 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel wydania ustawy

Projekt ustawy prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie został opracowany w oparciu o zgłaszane od wielu lat postulaty organizacji pozarządowych działających na rzecz praw kobiet. Ma on na celu zapewnienie zgodności ustawodawstwa zwykłego z Konstytucją RP.

Jakkolwiek prawa reprodukcyjne, rozumiane jako prawo do ochrony zdrowia reprodukcyjnego i samostanowienia w sprawach prokreacji, należą do kanonu podstawowych praw człowieka i choć chroni je także Konstytucja RP, nakazując poszanowanie prawa do godności (art. 30), gwarantując każdemu prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego oraz decydowania o swoim życiu osobistym (art. 47), prawo do ochrony zdrowia (art. 68) oraz ochronę macierzyństwa i rodzicielstwa (art. 18), to jednak konstytucyjne gwarancje w sferze praw reprodukcyjnych są niedostatecznie zapewnione przez ustawodawstwo zwykłe. Projektowana regulacja prawna ma zmienić ten stan rzeczy.

2. Rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana

Obowiązująca od 1993 roku ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży nie zapewnia dostatecznej możliwości realizacji praw reprodukcyjnych. Ustawa nie tylko nie zlikwidowała zjawiska przerywania ciąży, ale co więcej, przyczyniła się do rozwoju podziemia aborcyjnego w Polsce. Choć oficjalne statystyki, przytaczane w sprawozdaniach rządu z wykonania ww. ustawy, mówią o kilkuset zabiegach rocznie (w 2014 r. było ich 971), to według danych organizacji pozarządowych przeprowadza się ich od 80 do 190 tys. rocznie. Jednocześnie notorycznie łamane jest prawo kobiet do przerywania ciąży w przypadkach, które ustawa dopuszcza, czyli: a) gdy ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej, b) badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, c) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku przestępstwa. Lekarze, powołując się na klauzulę sumienia, odmawiają wykonania zabiegu i mimo iż mają taki obowiązek, nie wskazują innej placówki, gdzie kobieta mogłaby przerwać ciążę. Często też

tak długo zwlekają z wydaniem odpowiedniego zaświadczenia, że na przeprowadzenie zabiegu jest już za późno. Zdeterminowane kobiety decydują się na przerwanie ciąży w podziemiu aborcyjnym lub zagranicą, tzw. turystyka aborcyjna jest coraz powszechniejszym zjawiskiem.

Nadużywanie przez lekarzy tzw. klauzuli sumienia sprawia, że kobiety nie tylko pozbawione są prawa do przerwania ciąży w przypadkach, które dopuszcza ustawa z 1993 roku, ale także ogranicza się im dostęp do badań prenatalnych. Kobietom trudno uzyskać skierowanie na badania, nawet jeśli istnieją po temu wyraźne wskazania medyczne. W 2014 r Wykonano 5.788 badań inwazyjnych, mimo że przysługiwały one 33.252 kobietom, bo tyle kobiet w przedziale wiekowym 35-44 lata urodziło dzieci, a właśnie wiek powyżej 35. roku życia jest m.in. przesłanką do przeprowadzenia u ciężarnej badań prenatalnych..

Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży z 1993 roku nie zmniejszyła liczby aborcji m.in. wskutek ograniczonej dostępności antykoncepcji i braku poradnictwa oraz braku edukacji seksualnej w szkołach. Badania pokazują, że Polska znajduje się na ostatnim miejscu w Europie, jeśli chodzi o stosowanie nowoczesnych metod antykoncepcji. Ostatnie duże badanie przeprowadzone w 2013 roku, dotyczące stosowania różnych metod antykoncepcji wykazało że, nowoczesną antykoncepcję hormonalną stosuje zaledwie 23% kobiet, 6% ma założoną wkładkę domaciczną, 1/3 kobiet nie stosuje żadnej metody antykoncepcyjnej (20% nie stosowało nigdy w życiu). Najpopularniejszą metodą zapobiegania ciąży jest stosowanie prezerwatywy. Wskazało ją 30% respondentek. 21% par stosuje tzw. metody naturalne – kalendarzyk małżeński – o znikomej skuteczności dla antykoncepcji. Przyczyną jest utrudniony dostęp do informacji i poradnictwa, spowodowany m.in. tym, że lekarze także i w tym wypadku powołują się na klauzulę sumienia, odmawiając wypisania recepty, a także brak refundacji środków antykoncepcyjnych, co dla wielu kobiet jest barierą ekonomiczną. Na liście leków refundowanych są leki starszej generacji, o działaniu antykoncepcyjnym, ale refundowane tylko w przypadku gdy zostały zapisane z przyczyn zdrowotnych, bowiem są stosowane w leczeniu np. bolesnych miesiączek, wahań hormonalnych cyklu itp. Kobiety poniżej 18. roku życia mają jeszcze bardziej ograniczony dostęp do antykoncepcji. Wycofanie z dostępności bez recepty tzw. ” pigułki dzień po” – preparat elleOne zdecydowanie ograniczyło dostęp do antykoncepcji postkoitalnej.

Brak w szkołach rzetelnej edukacji o życiu seksualnym człowieka i przyjaznych dla młodzieży punktów poradnictwa z zakresu edukacji seksualnej skutkuje nieplanowanymi ciążami i zakażeniami chorobami przenoszonymi drogą płciową. Rośnie liczba urodzeń przez nastolatki; dla młodych dziewcząt nieplanowane, zbyt wczesne ciążę są prawdziwym dramatem, częstym powodem prób samobójczych i zawsze zagrożeniem zdrowia psychicznego i fizycznego.

Rażące naruszenia prawa do ochrony zdrowia reprodukcyjnego i samostanowienia w sprawach prokreacji, jak też zaniedbania Polski w dostępie do edukacji seksualnej i nowoczesnych metod planowania rodziny były wielokrotnie przedmiotem krytyki ze strony gremiów międzynarodowych stojących na straży przestrzegania traktatów ochrony praw człowieka. W sprawach tych wypowiedziały się Komitet ONZ ds. Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (w 1998, 2002 i 2009 roku), Komitet Praw Człowieka ONZ (w 1999, 2004 i 2010 roku), a także Komitet ONZ ds. Tortur: Na 51. sesji, która odbyła się w dniach 28 października-22 listopada 2013 r. w Genewie członkinie i członkowie Komitetu ONZ ds. Tortur wyrazili ubolewanie, że **Polska nie zapewnia kobietom, szczególnie tym, które doświadczyły przemocy seksualnej, dostępu do aborcji**. W uwagach końcowych Komitet podkreślił, że kobiety, którym odmawia się dostępu do przerywania ciąży przywołując tzw. klauzulę sumienia, ryzykują swoje zdrowie poddając się aborcji w niebezpiecznych warunkach, a taka sytuacja jest już naruszeniem ich praw człowieka, w tym prawa do ochrony przed torturami, nieludzkim, okrutnym i poniżającym traktowaniem. Komitet zaapelował do Polski o zastosowanie się do najnowszych rekomendacji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) w zakresie dostępu do bezpiecznej aborcji (2012) i wprowadzenie procedur gwarantujących, że przywoływanie tzw. klauzuli sumienia przez lekarzy nie będzie ograniczało dostępu pacjentek do legalnych świadczeń medycznych. Komitet zalecił także Polsce wprowadzenie prawnych uregulowań zapewniających dostęp do legalnej aborcji. Te same zalecenia zawarte były w raportach pozostałych Komitetów ONZ.

Ponadto w listopadzie 2014 roku Komitet ds. Eliminacji Dyskryminacji Kobiet (CEDAW), oceniając przedstawiony przez Polskę raport z wykonania *Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet*, również odniósł się do kwestii ochrony zdrowia reprodukcyjnego:

36. Komitet ponownie wyraża swoje zaniepokojenie z powodu wysokiej liczby aborcji, w większości nielegalnych, ze względu na restrykcyjne przepisy

ustawy z 1993 roku o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Komitet wyraża również swoje zaniepokojenie z powodu restrykcyjnego stosowania ustawy i nadużywania przez personel medyczny klauzuli sumienia. Niepokój budzi również brak oficjalnych danych i badań dotyczących liczby nielegalnych i niebezpiecznych aborcji przeprowadzanych w Polsce. Komitet dostrzega wysiłki zmierzające do poprawienia *Ustawy o prawach pacjenta*, w tym wprowadzenie nowego terminu rozpatrywania skarg, uważa jednak, że nie rozwiąże to problemu przeszkód, z jakimi borykają się kobiety, kiedy znajdą w niechcianą ciążę. Komitet wyraża również swoje zaniepokojenie z powodu ograniczonego dostępu do nowoczesnej antykoncepcji, m.in. barier, na jakie napotykają nastoletnie dziewczęta w dostępie do informacji i usług z zakresu zdrowia reprodukcyjnego, w tym antykoncepcji.

37. Komitet zaleca, aby Państwo-Strona:

- ułatwiło kobietom dostęp do opieki zdrowotnej, w szczególności usług z zakresu zdrowia reprodukcyjnego i seksualnego, m.in. poprzez nowelizację ustawy z 1993 roku o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, żeby warunki przerywania ciąży były mniej restrykcyjne;
- ustaliło jasne standardy jednolitej i nierestrykcyjnej interpretacji warunków legalnego przerywania ciąży, tak żeby kobiety miały dostęp do tych usług bez ograniczeń związanych z nadużywaniem przez lekarzy i placówki opieki zdrowotnej tzw. „klauzuli sumienia”; oraz zapewniło skuteczne środki odwoławcze umożliwiające podważenie decyzji odmownej w sprawie przeprowadzenia aborcji w ramach nowelizacji *Ustawy o prawach pacjenta*;
- zleciło, wsparło i sfinansowało – zgodnie z wcześniejszą rekomendacją Komitetu (CEDAW/C/POL/CO/6, par. 25) – badania, analizy i gromadzenie danych na temat skali, przyczyn i skutków niebezpiecznych, nielegalnych aborcji oraz ich wpływu na zdrowie i życie kobiet po to, żeby uzyskać oparte na dowodach materiały pozwalające na nowelizację ustawy;

- zapewniło kobietom i dziewczętom, w tym kobietom z obszarów wiejskich, dostępną i przystępną cenowo nowoczesną antykoncepcję poprzez wprowadzenie refundowania nowoczesnych i skutecznych metod antykoncepcji w publicznym systemie opieki zdrowotnej; oraz
- zapewniło nastoletnim dziewczętom wolny dostęp do usług z zakresu zdrowia reprodukcyjnego i antykoncepcji.

Sytuacja w Polsce wzbudziła też zaniepokojenie Komisarza Praw Człowieka Rady Europy, który w 2007 roku zauważył, że „dostęp do legalnej aborcji (...) w Polsce jest ograniczony” i zalecił rządowi zadbanie o to, „aby kobiety spełniające przewidziane prawem kryteria mogły faktycznie przerwać ciążę bez dodatkowych utrudnień lub przykrości”. Zaś specjalny sprawozdawca OZN ds. zdrowia stwierdził w swoim raporcie na temat zdrowia i praw seksualnych i reprodukcyjnych, przedstawionym na forum Rady Praw Człowieka ONZ 4 kwietnia 2010 roku, że „dostęp do pewnych świadczeń związanych ze zdrowiem reprodukcyjnym, np. (...) legalnej aborcji, jest poważnie ograniczony”.

Polska jako państwo członkowskie UE zobowiązana jest do wdrażania strategii i rozwiązań zalecanych przez Parlament Europejski. W przyjętej w 2015 roku Rezolucji „W sprawie strategii UE na rzecz równości kobiet i mężczyzn w okresie po 2015”(…) domaga się, aby Komisja Europejska zagwarantowała, że europejska współpraca na rzecz rozwoju będzie się kierowała podejściem opartym na przestrzeganiu praw człowieka, w szczególności równości płci (...) podkreśla, że powszechny dostęp do opieki zdrowotnej, w szczególności w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz związanych z nim praw, jest podstawowym prawem człowieka i podkreśla prawo dobrowolnego dostępu do usług w zakresie planowania rodziny, w tym do bezpiecznych i legalnych usług związanych z aborcją.

Rażące naruszenia praw reprodukcyjnych, jakich się Polska dopuszcza w stosunku do swoich obywaterek, były przyczyną przegranej przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu: w 2007 roku w sprawie *Tysiąc przeciwko Polsce (5410/03)*, w 2011 roku w sprawie *R.R. przeciwko Polsce (27617/04)* oraz w 2012 roku w sprawie *P. i S. przeciwko Polsce (57375/08)*. Trybunał orzekł na korzyść poszkodowanych. Na rozpatrzenie czekają kolejne sprawy.

3. Różnica pomiędzy dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

Projekt ustawy o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie ma nie tylko zapewnić zgodność ustawodawstwa zwykłego z Konstytucją RP, ale stworzyć także nowoczesny system pozwalający na faktyczną (a nie tylko deklaratywną) realizację praw reprodukcyjnych i ochronę zdrowia reprodukcyjnego. Projekt ma naprawić istniejącą lukę w polskim

prawodawstwie, tzn. brak funkcjonujących i przestrzeganych przepisów o świadomym rodzicielstwie i innych prawach reprodukcyjnych.

Główne założenia projektu opierają się na przekonaniu, że prawa reprodukcyjne to prawa człowieka, a świadome rodzicielstwo to nie tylko prawo do usunięcia ciąży, ale także prawo do informacji o własnej seksualności (edukacja seksualna), prawo do decydowania o tym, kiedy, ile i w jakich odstępach czasu chce się mieć dzieci (refundowana antykoncepcja).

Projekt ustawy reguluje sprawy związane z prawem do informacji, edukacji, poradnictwa i środków umożliwiającymi podejmowanie decyzji w zakresie świadomego rodzicielstwa (art.

1) poprzez:

- zapewnienie dzieciom i młodzieży dostępu do wiedzy o świadomym rodzicielstwie, zdrowiu i seksualności człowieka;
- zapewnienie dostępności nowoczesnych metod i środków zapobiegania ciąży;
- stworzenie możliwości legalnego i bezpiecznego przerywania ciąży;
- zapewnienie kobiecie w ciąży pełnej opieki, zdrowotnej (m.in. poprzez dostęp do badań prenatalnych i zajęcia w szkole rodzenia) i materialnej;
- zagwarantowanie, że świadczeniodawca, który ma podpisaną umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia, będzie się wywiązywał z zakontraktowanych świadczeń.

Art. 2 projektu ustawy zawiera słowniczek pojęć definiujący pojęcia takie jak: prawa reprodukcyjne, procedura medycznie wspomaganego prokreacji, środki zapobiegania ciąży, świadome rodzicielstwo, przerywanie ciąży, badania prenatalne, opieka zdrowotna nad kobietą w ciąży, świadczeniodawca, zgodne z terminologią dokumentów międzynarodowych i standardami Światowej Organizacji Zdrowia. Art. 3 gwarantuje każdemu prawo do samostanowienia w dziedzinie rozrodczości w warunkach umożliwiających świadome decydowanie o rodzicielstwie. Zawiera przykładową, otwartą listę działań jednostek administracji publicznej zmierzających do realizacji celu, jakim jest ochrona świadomego rodzicielstwa.

Art. 4 nakłada na organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego obowiązek zapewnienia realizacji praw reprodukcyjnych. Precyzuje również zasady współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze praw reprodukcyjnych zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010, nr 234, poz. 1536 z późn. zm.).

Art. 5 określa obowiązki organów administracji rządowej i samorządowej w zakresie opieki zdrowotnej nad kobietą w ciąży i udzielania jej pomocy. Szczegółowy zakres, formy i tryb przyznawania świadczeń, o których mowa w ust. 1, określi Rada Ministrów w drodze rozporządzenia. Ust. 2 przyznaje uczennicy w ciąży uprawnienie do skorzystania z urlopu i pomocy niezbędnej do ukończenia edukacji.

Art. 6 wprowadza do programów nauczania szkolnego obowiązkowy przedmiot „wiedza o seksualności człowieka” w wymiarze nie mniejszym niż jedna godzina lekcyjna tygodniowo. Przedmiot ten będzie dostosowany do wieku, zdolności poznawczych oraz potrzeb uczniów i uczennic i ma obowiązywać od pierwszej klasy szkoły podstawowej. Treści programowe mają obejmować informacje na temat seksualności człowieka i praw reprodukcyjnych, ochrony przed przemocą seksualną, a także metod i środków zapobiegania ciąży, sposobów zabezpieczania się przed chorobami przenoszonymi drogą płciową, w tym HIV/ AIDS, i kształtowania wolnych od przemocy, partnerskich relacji w związkach i równości płci w społeczeństwie. Minister właściwy do spraw edukacji i wychowania w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia ustali w drodze rozporządzenia zakres treści nauczania i wprowadzi do systemu dokształcania nauczycieli ww. tematykę. Fakt, że przedmiot ten będzie nauczany przez osoby mające odpowiednie przygotowanie, będzie gwarancją przekazywania uczniom i uczennicom rzetelnych i obiektywnych informacji o seksualności człowieka, wolnych od indoktrynacji, dzięki czemu będą mieli wiedzę pozwalającą im zabezpieczać się w przyszłości przed niebezpiecznymi zachowaniami seksualnymi, nieplanowaną ciążą i skuteczniej chronić swoje zdrowie.

Art. 7 nakłada na organy administracji rządowej i samorządowej obowiązek zapewnienia rzeczywistego dostępu do metod i środków zapobiegania ciąży. Jednocześnie w ust. 2 gwarantuje się refundację środków antykoncepcyjnych na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 maja 2011 roku o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz. U. z 2011 r., nr 122, poz. 696). Refundacją mają być objęte również środki antykoncepcji postkoitalnej, co wynika z definicji środków zapobiegania ciąży ujętej w art. 2 niniejszego projektu ustawy. Prawo do bezpłatnej antykoncepcji będą miały również osoby znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej. Takie sformułowanie warunków dostępności środków zapobiegania ciąży nie tylko umożliwi dostęp do nowoczesnych metod i środków planowania rodziny większej liczbie kobiet, niezależnie od ich statusu ekonomicznego, ale także będzie ratunkiem dla kobiet zgwałconych, żeby mogły zabezpieczyć się przed niechcianą ciążą, będącą skutkiem traumatycznych przeżyć. Z

doświadczeń innych krajów wynika, że pełna dostępność antykoncepcji postkoitalnej przyczyniła się znacznie do zmniejszenia liczby nieplanowanych ciąż i zabiegów przerywania ciąży. Skorzystać z niej bowiem mogą kobiety w sytuacji awaryjnej, tj. w przypadku seksu bez zabezpieczenia, albo gdy zawiodły inne metody zabezpieczania się przed niechcianą ciążą. Ust. 4 art. 7 zobowiązuje samorządy powiatowe do utworzenia i finansowania placówek prowadzących poradnictwo z zakresu świadomego rodzicielstwa i pozostałych praw reprodukcyjnych. Sieć takich placówek na szczeblu powiatu poprawi dostęp do ochrony zdrowia reprodukcyjnego.

Art. 8 reguluje kwestię przerywania ciąży. Zgodnie z intencją projektodawców decyzja o przerwaniu ciąży powinna należeć wyłącznie do kobiety, embriion nie jest bowiem podmiotem praw. Kobieta ma prawo do przerywania ciąży bez żadnych ograniczeń w pierwszym trymestrze ciąży. Przerwanie ciąży dokonuje lekarz w możliwie najwcześniejszym stadium ciąży, zgodnie z aktualnym stanem wiedzy medycznej, w tym także metodami farmakologicznymi. Zabieg należy przeprowadzić nie później niż w ciągu 72 godzin od wyrażenia zgody przez kobietę. Powyżej 12. tygodnia ciąży zabieg można przeprowadzić, jeżeli zaistnieje któraś z trzech wymienionych przesłanek: 1) ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej, 2) występuje duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, 3) ciąża jest następstwem czynu zabronionego. We wszystkich tych przypadkach ostateczną decyzję o kontynuowaniu lub przerwaniu ciąży podejmuje kobieta po otrzymaniu informacji medycznej. W przypadkach określonych w ust. 2 pkt. 2) przerwanie ciąży jest dopuszczalne do 24. tygodnia ciąży, w przypadkach określonych w ust. 2 pkt. 3) do 18. tygodnia ciąży. W przypadku, gdy ciąża zagraża zdrowiu i życiu kobiety oraz gdy wykryta choroba uniemożliwia płodowi samodzielne życie i nie ma możliwości jej wyleczenia, przerwanie ciąży jest dopuszczalne bez ograniczeń. Proponując powyższe zapisy, projektodawcy opierali się na obecnie obowiązującej ustawie o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, która taki zamknięty katalog przesłanek zawiera, a także na najnowszych ustawach liberalizujących prawo do przerywania ciąży, przyjętych w Hiszpanii i Portugalii.

Art. 9 ma na celu zapewnienie poszanowania godności osobom małoletnim lub kobietom całkowicie ubezwłasnowolnionym w odniesieniu do ich praw reprodukcyjnych. Choć to przedstawiciel ustawowy musi wyrazić zgodę na przeprowadzenie zabiegu przerywania ciąży, to zarówno osoba małoletnia, jak i kobieta całkowicie ubezwłasnowolniona muszą się na

zastosowanie tej procedury medycznej zgodzić. Jeśli przedstawiciel ustawowy nie wyrazi zgody, wówczas decyzję podejmuje sąd opiekuńczy. Warto podkreślić, że osoby małoletnie powyżej 13. roku życia muszą wyrazić pisemną zgodę, a osoby małoletnie poniżej 13. roku życia mają prawo do wyrażenia własnej opinii. W przypadku kobiety ubezwłasnowolnionej całkowicie wymagana jest także pisemna zgoda tej osoby, chyba że na jej wyrażenie nie pozwala stan jej zdrowia psychicznego.

Zgodnie z art. 10 przerwanie ciąży jest świadczeniem zdrowotnym w rozumieniu ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Ponadto celem art. 11 jest zapewnienie kobietom w ciąży kompleksowych świadczeń, w tym związanych z przerywaniem ciąży. Zobowiązuje do tego świadczeniodawcę, który zawarł umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia, ust. 2. Ponadto ust. 3 nakłada na świadczeniodawcę obowiązek publicznego udostępnienia listy imion i nazwisk wszystkich lekarzy współpracujących ze świadczeniodawcą, którzy powołują się na tzw. klauzulę sumienia (art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 roku o zawodach lekarza i lekarza dentysty), odmawiając udzielania świadczeń zdrowotnych związanych z przerywaniem ciąży. Lista ta ma być udostępniana kobiecie na jej indywidualne żądanie. Obowiązkowe ma być (w świetle art. 11 ust. 3 pkt. 3) zgłoszenie jej do Narodowego Funduszu Zdrowia i opublikowanie w Biuletynie Informacji Publicznej (art. 10 ust. 4). Ponadto Narodowy Fundusz Zdrowia rozwiązuje umowę ze świadczeniodawcą, jeśli nie zapewnia on, pomimo możliwości, kompleksowych świadczeń zdrowotnych związanych z opieką zdrowotną nad kobietą w ciąży, także tych związanych z przerywaniem ciąży, i nie wywiązuje się z obowiązków wyszczególnionych w art. 10 ust. 3. Celem tak sformułowanego art. 10 jest zagwarantowanie rzeczywistej dostępności do świadczeń zdrowotnych, w szczególności związanych z przerywaniem ciąży i powinno przyczynić się do ograniczenia nadużywanej przez lekarzy tzw. klauzuli sumienia.

Art. 11 stanowi gwarancję zachowania tajemnicy we wszystkich sprawach wynikających z nowej ustawy. Celem tak sformułowanego przepisu jest poszanowanie prywatności.

Odpowiedzialność za ujawnienie tajemnicy spoczywa na świadczeniodawcy, a osoba pokrzywdzona ujawnieniem tajemnicy zawodowej w sprawach regulowanych nową ustawą ma prawo żądać odpowiedniej sumy tytułem odszkodowania lub zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Warto podkreślić, że miały już miejsce przypadki złamania tajemnicy lekarskiej i narażenia na szkodę pacjentek, dlatego wprowadzone sankcje powinny być skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające, aby w przyszłości prywatność osób

korzystających z porad i świadczeń w zakresie zdrowia reprodukcyjnego, była lepiej chroniona.

Przepisy zawarte w art. 12-15 dostosowują obecnie prawo do zmian wprowadzanych niniejszym projektem. Zmieniona zostaje ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, w której w art. 39 ust. 2 umożliwia się przeznaczenie zasiłku celowego także na pokrycie kosztów zakupu środków zapobiegania ciąży. Art. 13 wprowadza zmiany w ustawie z dnia 5 grudnia 1996 roku o zawodach lekarza i lekarza dentysty. Istotną zmianą jest poprawa dostępu do antykoncepcji dla osób małoletnich, bowiem na wniosek osoby małoletniej lekarz ma obowiązek udzielenia świadczenia z zakresu zapobiegania ciąży, bez zgody przedstawiciela ustawowego i sądu opiekuńczego. Ponadto lekarz, który powołuje się na klauzulę sumienia, musi zgłosić to na piśmie w każdym podmiocie leczniczym lub do każdego świadczeniodawcy, z którym współpracuje, oraz do organu, który prowadzi rejestr indywidualnych praktyk lekarskich. Tak sformułowany przepis ukróci powszechne dotychczas praktyki, kiedy w placówce publicznej lekarz odmawia wykonania świadczeń ze względu na klauzulę sumienia, natomiast bez żadnego problemu wykonuje je w placówce prywatnej za pieniądze. Istotnym rozwiązaniem jest zmiana w kodeksie karnym w art. 156 par. 1 ust. 1), wprowadzona w art. 14, polegająca na dekryminalizacji sterylizacji przeprowadzanej za zgodą pacjenta bądź pacjentki oraz uchylenie art. 157a kodeksu karnego. Art. 15 wprowadza zmianę w ustawie o Rzeczniku Praw Dziecka polegającą na uchyleniu art. 2, który definiował dziecko jako istotę ludzką od poczęcia do osiągnięcia pełnoletniości, co było sprzeczne z innymi przepisami prawa, w tym Konstytucją RP.

Art. 16 deroguje ustawę o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży z 7 stycznia 1993 roku, a art. 17 określa datę wejścia w życie ustawy w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia.

4. Przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe i prawne i źródła finansowania

Wprowadzenie w życie nowej ustawy przyniesie wymierne korzyści społeczne i w istotny sposób przyczyni się do poprawy sytuacji kobiet i mężczyzn. W opinii projektodawców ustawa zapewni przede wszystkim ochronę zdrowia reprodukcyjnego i zapewni pełną realizację praw reprodukcyjnych, zgodnie ze standardami zawartymi w przepisach międzynarodowych traktatów ochrony praw człowieka. Ustawa przyczyni się do ukrócenia

rażącej niesprawiedliwości, jaką jest niemożność decydowania przez kobiety o własnym życiu. Zapewni im realizację konstytucyjnych praw, m.in. prawa do godności, prawa do prywatności i decydowania o swoim życiu osobistym, prawa do ochrony zdrowia. Ustawa przywraca kobietom godność i podmiotowe traktowanie, znosi dotychczasowe prawo podważające zdolność kobiety do samodzielnej oceny sytuacji i odbierające jej prawo do decydowania w tak ważnej sprawie, jak kontynuowanie ciąży i urodzenie dziecka. Co więcej, uchwalenie tej ustawy przywróci szacunek obywateli wobec prawa, przepisy obowiązującej obecnie ustawy z 1993 roku są bowiem nagminnie łamane.

Ustawa położy kres praktyce nielegalnie dokonywanych aborcji i czerpania zysków przez podziemie aborcyjne. Będzie to z korzyścią dla systemu ubezpieczeń społecznych, który ponosi dziś koszty fatalnych, szkodliwych dla zdrowia kobiet skutków niefachowego działania osób świadczących usługi przerwania ciąży w podziemiu aborcyjnym. Ustawa ograniczy także zjawisko turystyki aborcyjnej.

Projektowana ustawa jest także wyrazem sprawiedliwości społecznej, zlikwiduje bowiem nierówny dostęp do świadczeń z zakresu ochrony zdrowia reprodukcyjnego wynikający z różnic w sytuacji materialnej. Obecnie kobiety lepiej sytuowane, mające lepszy dostęp do informacji i dysponujące środkami finansowymi, nawet jeżeli znajdują się w trudnej sytuacji i zdecydują się na przerwanie ciąży, mogą to zrobić, zapewniając sobie odpowiednią opiekę medyczną. Kobiety niezamożne są pozostawione same sobie i skazane na niewyobrażalne cierpienie.

Ustawa przyczyni się do poprawy sytuacji demograficznej kraju, bowiem z doświadczeń innych państw, które zliberalizowały prawo do przerywania ciąży, zapewniając jednocześnie dostęp do antykoncepcji i edukacji seksualnej (np. Francja, Holandia), wynika, że idzie z tym w parze wyższy wskaźnik urodzeń. Pary chętniej decydują się na dzieci, jeśli mają zapewnione poczucie bezpieczeństwa.

Wprowadzenie do systemu nauczania przedmiotu „wiedza o seksualności człowieka”, dostosowanego do wieku, zdolności poznawczych oraz potrzeb uczniów i uczennic, przygotuje młodych ludzi do podejmowania odpowiedzialnych decyzji i zapewni lepszą ochronę zdrowia. Nauczy kształtować relacje wolne od przemocy i pomoże lepiej chronić się przed przemocą seksualną.

Z wdrożeniem przepisów ustawy w życie będą się wiązały koszty, które obciążą Narodowy Fundusz Zdrowia oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Szacowane łączne koszty ponoszone przez Narodowy Fundusz Zdrowia wyniosą ok. 280-605 mln zł. Obejmują one koszty zwiększenia dostępu do badań prenatalnych (ok. 5 mln rocznie), zapewnienia dostępności antykoncepcji (w łącznej kwocie 250-500 mln zł przy założeniu, że poziom spożycia będzie na obecnym poziomie doustnych środków antykoncepcyjnych, refundowanych w wysokości 50 proc.), koszty zabiegów przerywania ciąży (25-50 mln zł rocznie). Jednostki samorządu terytorialnego poniosą koszty utworzenia placówek prowadzących poradnictwo i świadczenia z zakresu świadomego rodzicielstwa i pozostałych praw reprodukcyjnych (75 mln rocznie) oraz koszty zasiłków celowych na zakup środków zapobiegania ciąży dla osób do tego uprawnionych.

Projekt nie będzie miał wpływu na sytuację i rozwój regionalny ani na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

5. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Problematyka regulowana przez projekt ustawy nie jest objęta przepisami prawa Unii Europejskiej.

Warszawa, dnia 13 kwietnia 2016 r.

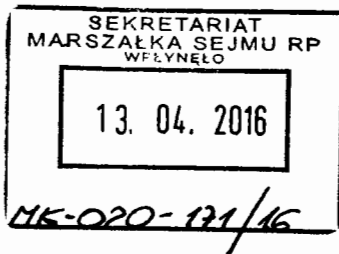
Komitet Inicjatywa Ustawodawczej

„Ratujmy Kobiety”- ustawa o prawach kobiet

i świadomym rodzicielstwie

ul. Związek Walki Młodych 17 lok.12

02-786 Warszawa

Sz. Pan Marek Kuchciński

Marszałek Sejmu RP

ul. Wiejska 4/6/8

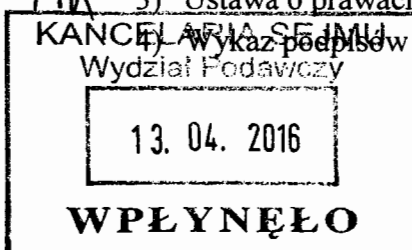
00-902 Warszawa

Na podstawie art. 6 ustawy z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (Dz.U. 1999 nr 62 poz. 688) zawiadamiam o utworzeniu Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej „Ratujmy Kobiety”-ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie.

Pełnomocnik Komitetu

W załączeniu :

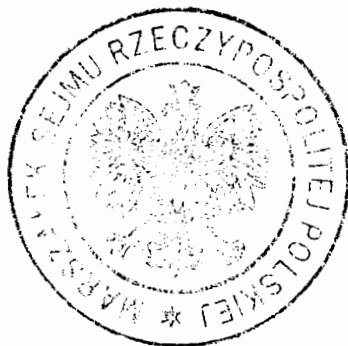
- 1) Oświadczenie o przystąpieniu i utworzeniu komitetu
- 2) Oświadczenie osób tworzących komitet-wskazujących pełnomocnika i jego zastępcę
- 3) Ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie
- 4) Wykaz podpisów obywateli popierających projekt

POSTANOWIENIE NR 10
MARSZAŁKA SEJMU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
z dnia 9 maja 2016 r.

o przyjęciu zawiadomienia o utworzeniu
Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej „Ratujmy Kobiety”
- ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie

Na podstawie art. 6 ust. 4 ustawy z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (Dz. U. Nr 62, poz. 688, z 2014 r. poz. 498) postanawiam o przyjęciu zawiadomienia o utworzeniu Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej „Ratujmy Kobiety” - ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie.

MARSZAŁEK SEJMU

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized, cursive script.

Marek Kuchciński

DYREKTOR
Biura Prawnego i Spraw Pracowniczych

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Michał Talago-Sławoj".
Michał Talago-Sławoj

A large, stylized handwritten signature in black ink, possibly belonging to the Director of the Office of Legal and Labor Issues.

SZEF
KANCELARII SEJMU

BPSP-020-6 (19)/16

Warszawa, 17 sierpnia 2016 r.

Pan
Marek KUCHCIŃSKI
Marszałek Sejmu

Uprzejmie informuję, iż po wniesieniu w dniu 4 sierpnia 2016 r. do Marszałka Sejmu, przez Pełnomocnika Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej „Ratujmy kobiety” – ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie wraz z załączonym wykazem podpisów obywateli udzielających poparcia przedłożonemu projektowi, Biuro Prawne i Spraw Pracowniczych sprawdziło czy projekt jest tożsamy z projektem przyjętym przez Marszałka Sejmu postanowieniem z dnia 9 maja 2016 r. oraz czy została złożona wymagana liczba podpisów.

Na podstawie § 8 ust. 1 i 2 *zarządzenia Szefa Kancelarii Sejmu z dnia 25 września 2000 r. w sprawie określenia trybu postępowania w Kancelarii Sejmu dotyczącego inicjatywy ustawodawczej obywateli* powołano zespół liczący do sprawdzenia prawidłowości złożonych podpisów. Zespół w dniach od 4-12 sierpnia 2016 r. dokonał następujących ustaleń: wykaz podpisów obywateli zawiera 21 981 stron znajdujących się w 44 teczkach; ogółem zweryfikowano 109 391 podpisów znajdujących się na pierwszych 11 500 stron (23 tecki), z których 108 058 uznano za złożone prawidłowo, natomiast 1 333 podpisów złożono wadliwie. Wobec powyższego uznać należy, że spełniony został wymóg złożenia co najmniej 100 000 podpisów osób udzielających poparcia projektowi ustawy.

Przy sprawdzaniu prawidłowości udzielenia poparcia projektowi ustawy badano czy dostarczone wykazy podpisów spełniają wymogi zawarte w art. 9 ust. 2 *ustawy o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli* (Dz. U. z 1999 r. Nr 62, poz. 688 z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”, tj. czy zawierają: imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania (ze wskazaniem nazwy miejscowości, nazwy ulicy, numeru domu oraz numeru mieszkania), a także numer ewidencyjny PESEL i podpis osoby udzielającej poparcia projektowi ustawy. Ponadto sprawdzano, czy każda strona wykazu zawiera nazwę Komitetu oraz tytuł projektu ustawy, której obywatel udziela poparcia.

Na podstawie przeprowadzonych czynności ustalono, iż projekt wraz załączonymi wykazami podpisów został złożony w przewidzianym ustawą terminie, treść przedłożonego projektu nie została zmieniona w stosunku do projektu przyjętego przez Marszałka Sejmu w dniu 9 maja 2016 r., a do projektu załączono wymaganą liczbę prawidłowo złożonych podpisów osób udzielających poparcia projektowi ustawy. Wobec powyższego, zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy, istnieje podstawa do skierowania projektu ustawy do pierwszego czytania w Sejmie i zawiadomienia o tym Pełnomocnika Komitetu.

SZEF KANCELARII SEJMU

z up.

Adam Podgórski

Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu

Warszawa, dnia 30 sierpnia 2016 r.

Barbara Nowacka

Pełnomocnik Komitetu

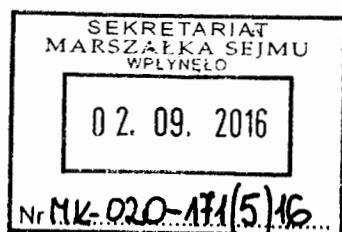
Inicjatywy Ustawodawczej

„Ratujmy Kobiety”- ustawa o prawach kobiet

i świadomym rodzicielstwie

ul. Związek Walki Młodych 17 lok.12

02-786 Warszawa

Sekretariat Posiedzeń Sejmu

Kancelarii Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

ul. Wiejska 4/6/8

00-902 Warszawa

W związku z pismem z dnia 22 sierpnia informuję, iż w pracach nad projektem ustawy o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie, Komitet Inicjatywy Ustawodawczej „Ratujmy Kobiety”-ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie reprezentować będzie na podstawie art. 5 ust. 3 i art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli Pani Barbara Nowacka, Pełnomocnik Komitetu.

Z poważaniem,

Barbara Nowacka

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Barbara Nowacka".

Pełnomocnik Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej

„Ratujmy Kobiety”- ustawa o prawach kobiet

i świadomym rodzicielstwie

Warszawa, 7 września 2016 r.

BAS-WAPEiM-1796/16

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia

w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej obywatelskiego projektu ustawy o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie (pełnomocnik Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej: Barbara Nowacka)

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2012 r. poz. 32, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt ustawy, posługując się pojęciami praw reprodukcyjnych i seksualnych, „reguluje sprawy związane z prawem do informacji, edukacji, poradnictwa i środków umożliwiającymi podejmowanie decyzji w zakresie świadomego rodzicielstwa” (art. 1 projektu). Projekt określa obowiązki organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego w zakresie zapewniania: opieki zdrowotnej, pomocy materialnej oraz dostępu do informacji na temat uprawnień, zasiłków, świadczeń oraz informacji dotyczących odpowiednich instytucji i organizacji (art. 5 projektu). W szczególności organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego mają zapewnić każdemu dostępność metod i środków zapobiegania ciąży (art. 7). Projekt zakłada wprowadzenie do programów nauczania szkolnego przedmiotu „wiedza o seksualności człowieka” (art. 6 projektu). Projekt określa prawo kobiety do przerwania ciąży oraz obowiązek świadczeniodawcy do udzielenia tego świadczenia. Świadczeniodawca, który zawarł umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia,

będzie musiał sam zapewnić świadczenia w sposób kompleksowy, obejmujący w szczególności przerywanie ciąży, albo zawrzeć umowę z podwykonawcą, który zapewni wykonanie tych świadczeń (art. 8 – 10 projektu). Projekt ogranicza prawo lekarza do powstrzymania się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem (art. 10 w związku z art. 13 pkt 4 projektu). Projekt przewiduje wprowadzenie do ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930, ze zmianami) zasiłku celowego na pokrycie kosztów środków zapobiegania ciąży. Projekt zakłada zmianę ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137, ze zmianami), m.in. proponując zastąpienie pojęcia „dziecko poczęte” pojęciem „płód”, oraz uchylenie przepisu ustanawiającego karalność czynu polegającego na spowodowaniu uszkodzenia ciała dziecka poczętego lub rozstroju zdrowia zagrażającego jego życiu. Projekt uchyla definicję „dziecka” w ustawie z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2015 r. poz. 2086 oraz z 2016 r. poz. 677). Projekt przewiduje utratę mocy ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78, ze zmianami).

Proponowana ustawa ma wejść w życie w po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem

W zakresie ochrony zdrowia należy wskazać art. 168 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TfUE). Zgodnie z tym przepisem Unia Europejska dąży do osiągnięcia wyższego poziomu ochrony zdrowotnej w ramach wszystkich swoich polityk i działań. Działanie Unii, uzupełniające polityki krajowe nakierowane jest na poprawę zdrowia publicznego, zapobieganie chorobom i dolegliwościom ludzkim oraz usuwanie źródeł zagrożeń. Formułowanie krajowych polityk zdrowotnych jest wyłączną kompetencją państw członkowskich, a działania UE nie obejmują określania polityk zdrowotnych ani organizacji i świadczenia usług zdrowotnych i opieki medycznej w państwach członkowskich.

W dziedzinie szkolnictwa, programów nauczania i polityki oświatowej należy zauważyć, że zgodnie z art. 165 TfUE Unia przyczynia się do rozwoju edukacji wysokiej jakości poprzez zachęcanie do współpracy między państwami członkowskimi oraz wspieranie i uzupełnianie ich działalności, w pełni szanując odpowiedzialność państw członkowskich za treść nauczania i organizację systemów edukacyjnych, jak również ich różnorodność kulturową i językową. Formułowanie programów nauczania pozostaje więc w gestii państw członkowskich.

Odnosząc się do kwestii praw podstawowych, a w konkretnym przypadku – wolności sumienia, należy wskazać art. 10 ust. 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (dalej: karta), zgodnie z którym uznaje się prawo do odmowy działania sprzecznego z własnym sumieniem, zgodnie

z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa. Zgodnie z art. 51 karty, jej postanowienia mają zastosowanie do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii.

Należy też przywołać art. 56 TfUE ustanawiający swobodę przepływu usług wewnątrz Unii w związku z art. 57 TfUE, traktującym wykonywanie wolnych zawodów jako usługę w rozumieniu traktatów (Traktatu o Unii Europejskiej i TfUE).

3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Co do zasady kwestie dotyczące aborcji nie są regulowane prawem UE. Zagadnienia projektu dotyczące organizacji systemu ochrony zdrowia oraz programów nauczania także leżą poza zakresem regulacji prawa UE.

Jednak ze względu na przepisy projektu ograniczające prawo lekarza do powstrzymania się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem (tzw. klauzula sumienia) (art. 10 w związku z art. 13 pkt 4 projektu), należy ocenić zgodność projektu z art. 10 ust. 2 karty, uznającym prawo do odmowy działania sprzecznego z własnym sumieniem w związku ze stosowaniem traktatowej swobody świadczenia usług, określonej w art. 56 i 57 TfUE.

W art. 10 ust. 2, 5 i 6 projekt zobowiązuje świadczeniodawcę, który zawarł umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia, do udzielania świadczeń w sposób kompleksowy, w tym również obejmujący przerwanie ciąży albo – jeśli wszyscy lekarze wykonujący zawód złożyli u świadczeniodawcy informację o możliwości powstrzymania się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z ich sumieniem – do posiadania umowy z podwykonawcą, zapewniającej wykonanie tego świadczenia. Skutkiem takiej regulacji byłoby faktyczne pozbawienie prawa do skorzystania z klauzuli sumienia świadczeniodawców, o których mowa w art. 5 pkt 41 lit. b ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Chodzi tu o świadczeniodawców – osoby fizyczne, udzielające świadczenia w ramach wykonywania działalności gospodarczej. Zobowiązanie świadczeniodawcy – osoby fizycznej, lekarza, który zgłosił możliwość powstrzymania się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem – do posiadania umowy z podmiotem wykonującym takie świadczenia skutkowałoby faktycznym zanegowaniem istoty sprzeciwu sumienia tego lekarza – świadczeniodawcy. Na gruncie prawa krajowego standardy ochrony wolności sumienia, włączając w to prawo do sprzeciwu sumienia, zostały określone w art. 53 Konstytucji RP oraz art. 39 ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentystry (w odniesieniu do wykonywania zawodu lekarza).

Artykuł 10 karty gwarantuje prawo do wolności myśli, sumienia i religii. Prawo zagwarantowane w ustępie 1 tego artykułu odpowiada prawu

zagwarantowanemu w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej: konwencja). Zgodnie z art. 52 ust. 3 karty i wyjaśnieniami dotyczącymi karty¹ znaczenie i zakres tego prawa są takie same jak tego prawa przyznanego przez tę konwencję, tym samym znaczenie i zakres tego prawa należy odczytywać także w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz). Prawo Unii może jednak przewidywać szerszą ochronę (art. 52 ust. 3 in fine). ETPCz odnosił się do instytucji sprzeciwu sumienia przede wszystkim w kontekście odmowy służby wojskowej. Stwierdził m.in. że norma art. 9 ust. 1 konwencji nie odnosi się wyraźnie do sprzeciwu sumienia, ale jednak może być źródłem ochrony przed obowiązkową służbą wojskową².

W kwestii uznania prawa do sprzeciwu sumienia karta idzie dalej niż art. 9 konwencji, ponieważ art. 10 ust. 2 uznaje to prawo *expressis verbis*. Zgodnie z wyjaśnieniami dotyczącymi karty prawo to odpowiada krajowym tradycjom konstytucyjnym i rozwojowi ustawodawstwa w tym zakresie. Można inaczej powiedzieć, że „karta chroni prawo do sprzeciwu sumienia, w granicach przewidzianych prawem krajowym.”³

Ustanawianie reguł korzystania z klauzuli sumienia należy więc do państwa członkowskiego UE. Jednak wydaje się, że – jeśli art. 10 ust. 2 ma mieć znaczenie normatywne – państwo członkowskie, w zakresie w jakim stosuje prawo UE⁴, nie może wyłączyć prawa do odmowy działania sprzecznego z własnym sumieniem. W tym miejscu należy odpowiedzieć na pytanie, czy – w odniesieniu do materii proponowanej regulacji – można mówić o stosowaniu prawa Unii. Istotne jest, że analizowana kwestia dotyczy czynności podejmowanych przez lekarzy podczas wykonywania świadczeń zdrowotnych. Art. 57 TfUE traktuje wykonywanie wolnych zawodów jako usługę w rozumieniu traktatów. Świadczenie zdrowotne należy uznać za usługę w rozumieniu TfUE. Należy więc przyjąć, że, zgodnie z art. 51 karty, jej postanowienia mają zastosowanie w odniesieniu do wykonywania świadczeń zdrowotnych.

Klauzula sumienia zawarta w art. 39 ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentysty ma swoje źródło w konstytucyjnym prawie do wolności sumienia

¹ Wyjaśnienia dotyczące Karty Praw Podstawowych (Dz. Urz. UE C 303 z 14.12.2007 r., str. 17).

² Zob. wyrok ETPCz z dnia 7 lipca 2011 r., *Sprawa Baytan przeciwko Armenii, skarga nr 23459/03*, wyrok ETPCz z dnia 10 stycznia 2012 r., *Sprawa Tsaturyan przeciwko Armenii, skarga nr 37821/03*, wyrok ETPCz z dnia 10 stycznia 2012 r., *Sprawa Bukharatian przeciwko Armenii, skarga nr 37819/03*, wyrok ETPCz z dnia 6 kwietnia 2000 r., *Sprawa Thilmmenos przeciwko Grecji, skarga nr 34369/97*.

³ Tak M. Skwarzyński, *Sprzeciw sumienia w europejskim i krajowym systemie ochrony praw człowieka*, [w:] *Przegląd Sejmowy*, nr 6(119)/2013, str.12.

⁴ Zgodnie z art. 51 ust. 1 karty jej postanowienia mają zastosowanie do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii.

i wyznania (gwarantowanym w art. 53 Konstytucji RP)⁵. Trybunał Konstytucyjny, odnosząc się do prawa do wolności sumienia i wyznania, stwierdził, że „wolność sumienia nie oznacza jedynie prawa do reprezentowania określonego światopoglądu, ale przede wszystkim prawo do postępowania zgodnie z własnym sumieniem, do wolności od przymusu postępowania wbrew własnemu sumieniu”⁶. Zgodnie z tą interpretacją prawo do sprzeciwu sumienia zawiera się w prawie do wolności sumienia.

Skutkiem normatywnym proponowanej regulacji, zawartej w art. 10 ust. 2, 5 i 6 w związku z art. 13 pkt 4 projektu, będzie nie tylko ograniczenie prawa do sprzeciwu sumienia (proponowana zmiana art. 39 ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentysty), ale uchylenie prawa do sprzeciwu sumienia w odniesieniu do lekarzy świadczących usługi zdrowotne jako świadczeniodawcy w rozumieniu art. 5 pkt 41 lit. b. Wyłączenie prawa określonej kategorii lekarzy do sprzeciwu sumienia jest sprzeczne z art. 10 ust. 2 karty. Wniosku tego nie osłabia fakt, że w Polsce karta nie jest w bezpośrednim źródłem prawa⁷.

Podsumowując, art. 10 ust. 2, 5 i 6 projektu w związku z art. 13 pkt 4 projektu jest niezgodny z art. 10 ust. 2 karty w związku z art. 56 i 57 TfUE.

4. Konkluzja

Przedmiot projektu ustawy o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie zasadniczo nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Prawo UE reguluje jednak kwestie dotyczące swobody świadczenia usług przez lekarzy. W zakresie, w jakim projekt wyłącza prawo określonej kategorii lekarzy do sprzeciwu sumienia (art. 10 ust. 2, 5 i 6 w związku z art. 13

⁵ Artykuł 53 Konstytucji RP stanowi, że każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii (ust. 1). Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują (ust. 2).

⁶ Orzeczenie TK z dnia 15 stycznia 1991 r., sygn. akt U 8/90, OTK ZU 1991, nr 1, poz. 8, str. 134. Zob. także: postanowienie TK z dnia 7 października 1992 r., sygn. akt U 1/92, OTK ZU 1986-1995, t. 3/1992, cz. 2, str. 30. Mimo wejścia w życie konstytucji z 1997 r., orzeczenia te – dotyczące art. 83 konstytucji z 1952 r. – zachowują aktualność. (Art. 83 ust. 1 konstytucji z 1952 r.: Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom wolność sumienia i wyznania. Kościół i inne związki wyznaniowe mogą swobodnie wypełniać swoje funkcje religijne. Nie wolno zmuszać obywateli do niebrania udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych. Nie wolno też nikogo zmuszać do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych.)

⁷ Zgodnie z art. 1 ust. 1 protokołu nr 30 w sprawie stosowania karty praw podstawowych Unii Europejskiej do Polski i Zjednoczonego Królestwa, załączonego do Traktatu z Lizbony, karta nie rozszerza zdolności Trybunału Sprawiedliwości UE ani żadnego sądu lub trybunału Polski do uznania, że przepisy ustawowe, wykonawcze lub administracyjne, praktyki lub działania administracyjne Polski są niezgodne z podstawowymi prawami, wolnościami i zasadami, które są w niej potwierdzone.

pkt 4 projektu) jest on niezgodny z prawem UE (z art. 10 ust. 2 Karty praw podstawowych UE w związku z art. 56 i 57 TfUE).

Akceptował:

Dyrektor

Biura Analiz Sejmowych

M. Warciński

Michał Warciński

Warszawa, 7 września 2016 r.

BAS-WAPEiM-1799/16

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia

w sprawie stwierdzenia – w trybie art. 95a ust. 3 regulaminu Sejmu – czy obywatelski projekt ustawy o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie (pełnomocnik Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej: Barbara Nowacka) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej

Projekt ustawy, posługując się pojęciami praw reprodukcyjnych i seksualnych, „reguluje sprawy związane z prawem do informacji, edukacji, poradnictwa i środków umożliwiających podejmowanie decyzji w zakresie świadomego rodzicielstwa” (art. 1 projektu). Projekt określa obowiązki organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego w zakresie zapewniania: opieki zdrowotnej, pomocy materialnej oraz dostępu do informacji na temat uprawnień, zasiłków, świadczeń oraz informacji dotyczących odpowiednich instytucji i organizacji (art. 5 projektu). W szczególności organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego mają zapewnić każdemu dostępność metod i środków zapobiegania ciąży (art. 7). Projekt zakłada wprowadzenie do programów nauczania szkolnego przedmiotu „wiedza o seksualności człowieka” (art. 6 projektu). Projekt określa prawo kobiety do przerwania ciąży oraz obowiązek świadczeniodawcy do udzielenia tego świadczenia. Świadczeniodawca, który zawarł umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia, będzie musiał sam zapewnić świadczenia w sposób kompleksowy, obejmujący w szczególności przerywanie ciąży, albo zawrzeć umowę z podwykonawcą, który zapewni wykonanie tych świadczeń (art. 8 – 10 projektu). Projekt ogranicza prawo lekarza do powstrzymania się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem (art. 10 w związku z art. 13 pkt 4 projektu). Projekt przewiduje wprowadzenie do ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930, ze zmianami) zasiłku celowego na pokrycie kosztów środków zapobiegania ciąży. Projekt zakłada zmianę ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137, ze zmianami), m.in. proponując zastąpienie pojęcia „dziecko poczęte” pojęciem

„płód”, oraz uchylenie przepisu ustanawiającego karalność czynu polegającego na spowodowaniu uszkodzenie ciała dziecka poczętego lub rozstroju zdrowia zagrażającego jego życiu. Projekt uchyla definicję „dziecka” w ustawie z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2015 r. poz. 2086 oraz z 2016 r. poz. 677). Projekt przewiduje utratę mocy ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. Nr 17, poz. 78, ze zmianami).

Przedmiot projektu ustawy o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie zasadniczo nie jest objęty prawem Unii Europejskiej. Prawo UE reguluje jednak kwestie dotyczące swobody świadczenia usług przez lekarzy. W zakresie, w jakim projekt wyłącza prawo określonej kategorii lekarzy do sprzeciwu sumienia (art. 10 ust. 2, 5 i 6 w związku z art. 13 pkt 4 projektu), jest on niezgodny z prawem UE (z art. 10 ust. 2 Karty praw podstawowych UE w związku z art. 56 i 57 Traktatu o funkcjonowaniu UE).

Projekt ustawy nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa UE.

Projekt ustawy o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.**

Akceptował:

Dyrektor

Biura Analiz Sejmowych

M. Warciński

Michał Warciński